

Predgovor k prevodu knjige Rachel Carson Nema pomlad iz leta 1972

Leta 1972, ob svetovnem letu varstva Narave, bo poteklo ravno deset let, kar je izšla Rachel Carsonove »Nema pomlad«, knjiga, ki je v hipu postala eksploziven bestseller v Ameriki in v vsem zavednem svetu. Bila je namreč prva, ki se je drznila postaviti človeštvu pred obraz zrcalo, da je sprevidelo, kaj vse počne z Naravo in tako tudi s samim seboj, čeprav se je dotikala samo enega dela tega početja, samo insekticidov — kemičnih sredstev, ki naj bi uničevala nezaželene žuželke. Njena odkritja so bila prav zastrašujoča, nobena znanstvena fantastika ne bi mogla bolje prikazati teh nevidnih uničevalcev življenja, uničevalcev, ki so že pričeli spreminjati oblike sožitja vsega živega v življenju, kot ga je človeštvo poznalo in živelo ves dolgi čas svojega obstoja v predcivilizacijski, zlasti pa v predindustrijski dobi. »Nema pomlad« je bila obtožujoč napad na vso Človekovo zanikrno brezskrbnost, požrešnost ter neodgovornost do Narave in Človeka.

Miss Carson je bila znanstvenica, zato je vsaka njena trditev trdno podprta z znanstveno neoporečnimi dognanji (glej seznam glavnih virov po poglavjih, odstavkih ter vrsticah na kraju knjige). Tako je njen poziv sila resničen in sila resen, poziv, ki pravi, da živalska vrsta človek prav lahko izgine, ugasne, če se ne bo kar takoj pričela zavedati resnosti treh stvari: svoje pretirane rodnosti, prevelikega onesnaževanja svojega okolja in — last but not least — jedrskih orožij. Tako svet tej veliki ženi mnogo dolguje. Kaj ko bi mu — takole za poskušnjo — za kakih sto let vladale same Rachel Carsonove? Luksuzni moški spol, zaradi katerega svet ves svoj čas le krvavi in propada, pa bi omejile na pesnikovanje, znanstveno ustvarjanje, vojevanje na kakem izoliranem golem otoku in za občasne potrebe po ohranitvi rase?

Od Carsonove je tudi navadni človek prvič javno in odkrito zvedel za nevarno hitre, celo nepopravljive spremembe v svojem okolju. In ta navadni človek se je ob tem zdrzil, zgrozil, se ovedel ter pričel terjati svoje pravice do zdravega življenjskega okolja od tistih, ki mu brezobzirno krojijo usodo pod krinko njegove sakrosanctne izvoljene oblasti. Med vrsticami je spoznal vso strahoto korupcije tja do naj višjih vrhov, ki podkupljeni od velikih kemičnih koncernov v svoj osebni dobiček dovoljujejo, da dobivajo tudi ljudje na svoje glave pošastne množine umetnih strupov, namenjenih »samo« škodljivim žuželkam. Spoznal je, da je izgubil sposobnost gledati, videti vnaprej, predvideti svoj lastni konec na zanj uničeni Zemlji. Spoznal je tudi, da mu ni rešitve, če se teh svojih osnovnih vprašanj ne loti v svetovnem merilu, brez ozirov na sedanje smešne državne meje, ta za moderno gledajoče človeštvo nesmiselni anahronizem.

Mnogo poguma in tveganja je bilo treba, da je nastala »Nema pomlad«. Mnogo priznanj je prinesla avtorici pa tudi mnogo zagrizenih nasprotnikov, ki so jih vodili ozki egoistični, goni in nagibi, saj vemo, kako narahlo jim tam čez lužo tiče kroglice v ceveh, kadar gre za dolar. Danes se ji jih ni več treba bati: pobrala jo je prav tista civilizacijska bolezen, ki ji je posvetila celo štirinajsto poglavje »One in Every Four« (Eden na vsake štiri). Dandanes že umre več ameriških šolarjev od raka kot od katerekoli druge bolezni. . . ! Kot stvari stoje danes, smo glede smrtonosnih strupov v komaj kaj boljšem položaju, kot so bili gostje mogočnikov zastrupljevalske družine Borgia. Pobrali so tudi bojevnico Carsonovo.

Kaj more nam ljudem Carsonova še povedati iz svojega onstranstva? Znanstveno novega prav nič. Kajti vse, kar je bila napisala pred desetimi leti, danes vemo, poznamo, in to bolje kot ona takrat. Potrudili smo se in ustvarili vrsto novih prečudovitih umetelnih kemičnih strupov, takih, da se njej o njih ni niti sanjalo. Ena sama bomba butolina more zadušiti vse živo na Zemlji. Vsakič, kadar po radiu poslušam, kaj je treba škropiti in s kakšnim insekticidom, pesticidom, biocidom, moram pomisliti na Carsonovo. Človekova moč nad življenjem ne le da raste v vznemirljive višine, tudi v svojem značaju se spreminja. »Človek komaj še razpozna zlega duha, ki si ga sam ustvarja,« je dejal Albert Schweitzer. Življenju ne daje več časa, da bi si zacelilo rane z novimi ravnovesji, modernemu svetu pomeni čas le še denar. Naša doba postaja doba specialistov, strokovnjakov, ki vidijo le vsak svoj ozki problemček, njegovega širšega okvira ne spoznajo. Za povprečnega človeka pa obstaja ta širši okvir v obliki »zahteve, da vzdrži, k a r pa mu daje pravico, da ve« (Jean Rostand).

Ob tej zahtevi se je v širšem svetu marsikaj zganilo, vendar povsod še daleč premalo, saj je ni svetovne prisile, ki bi človeka-uničevalca življenja zgrabila za zločinsko roko kjerkoli na Zemlji. Vprašanje državljana: »Mar nas vlada ne varuje pred temi stvarmi?« ostaja tako slej ko prej vprašanje naivneža.

In kaj more Carsonova povedati nam Slovencem, enemu od najbolj vsevednih ljudstev? More, in to marsikaj. Najprej to, da o varstvu Narave in Človeka pred človekom predvsem le govoričimo, kakih resničnih ukrepov za ohranitev zdravega okolja pa se komajda lotevamo. Naše reke npr. so onesnažene, kot da bi nas bilo štirikrat več od dejanskega števila. Zaradi industrijske gnojnice v notranjski Reki smo zaprli za obisk najčudovitejši podzemski svet. Škocjanske jame. Še kar naprej malikujemo industrializacijo in pričamo, da nam izsesava še zdravo življenje na rodni zemlji. Še planiramo, gradimo in spuščamo v obratovanje podjetja brez čistilnih naprav, le-té celo mečemo iz projekta, češ da so predrage. Dvige in dobičke produkcije še vedno izračunavamo, ne da bi odštevali vse negativno, kar prinašajo s seboj, negativno zlasti za zdravje prebivalcev. Nismo še slišali domačega družbenega delavca, da bi se prepričljivo zavzel za vprašanja domačega okolja, kaj šele da bi jih vključil v svoj volilni program, kot to delajo njegovi daljnovidnejši in srčnejši inozemski tovariši. Le Skupnost za varstvo okolja v Sloveniji se nam je posrečilo ustvariti. Toda ta organ je le javna vest in zrcalo oblastem, kake eksekutivne moči pa mu manjka. To bi mogel imeti le kak vrhovni sekretaria t, ki bi k vsaki zlorabi okolja lahko rekel svoj absolutni in neodvisni veto. Tega pa se bojimo, češ da ne bi bil demokratičen, samoupravljalški, temveč birokratsko administrativen.

Še bomo morali citati Carsonovo, to in druge mi in drugi. In premagati svoje farizejstvo. Kajti ljudje smo preveč iznajdljivi, da bi nam to še koristilo. Naš pristop k Naravi je v tem, da jo prisilimo v podvrženost, odvisnost. In vendar bi imeli več možnosti, da preživimo, če bi se vesoljnemu življenju na našem p lane tu raje prilagodili kot n a rav en sestavni člen n je gove verige, namesto da se do njega obnašamo skeptično in diktatorsko. Take nas bo življenje prej ali slej le povozilo, izvrglo, izpljunilo. Tudi to nam je med vrsticami hotela povedati Carsonove »Nema pomlad«.

France Avčin